

جزوه کاربردی سازمان بازرسی کل کشور (مبانی
قانونی، وظایف و شیوه اجرا)

136.ir

مقدمه

سازمان بازرسی کل کشور، به‌عنوان نهاد عالی نظارتی قوه قضائیه، برای تحقق «حق نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری» ایجاد شده است. این جزوه به‌صورت مستند و کاربردی، مبانی قانونی، وظایف، اختیارات و فرآیندهای اجرایی این سازمان را تشریح می‌کند

1- مبانی قانونی در قانون اساسی

مبنای تأسیس این سازمان، اصل ۱۷۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است. این اصل مقرر می‌دارد

«بر اساس حق نظارت قوه قضائیه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری، سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌گردد. حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می‌کند».

۲. قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

در اجرای اصل ۱۷۴، «قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور» در تاریخ ۱۹/۷/۱۳۶۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و طی سالهای ۱۳۷۵، ۱۳۸۷ و ۱۳۹۳ اصلاح شده است.

هدف تأسیس: مطابق ماده ۱ این قانون، سازمان به منظور «نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری و در اجرای اصل ۱۷۴ قانون اساسی» تشکیل شده است.

حوزه شمول: این قانون کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، شرکت‌های دولتی و دستگاه‌هایی که تمام یا بخشی از سرمایه یا سهام آنها متعلق به دولت است را در بر می‌گیرد.

۴. انواع نظارت و بازرسی

سازمان سه گونه بازرسی را انجام می‌دهد که در آیین‌نامه اجرایی به تفصیل تعریف شده است:

نوع بازرسی تعریف و ویژگی‌ها

1. نظارت و بازرسی برنامه‌ای نظارت مستمر بر اساس برنامه‌های مدون سالانه. اولویت‌های آن بر اساس فرامین مقام رهبری، سیاست‌های کلی نظام، قوانین برنامه توسعه و نیازهای عمومی تعیین می‌شود.
2. نظارت و بازرسی فوق‌العاده بازرسی خارج از برنامه، که حسب دستور مقام معظم رهبری، رئیس قوه قضائیه، رئیس جمهور یا درخواست کمیسیون اصل نود مجلس شورای اسلامی انجام می‌شود.
3. نظارت و بازرسی موردی بررسی شکایات و اعلاماتی که دال بر وقوع جرم، تخلف یا سوء جریان در حیطه صلاحیت سازمان

باشد

۵. فرآیند اجرایی بازرسی (بر اساس آیین‌نامه اجرایی مصوب ۱۳۹۸)

آیین‌نامه اجرایی، شیوه‌نامه عملیاتی انجام مأموریت‌های بازرسی را مشخص کرده است:

• صدور حکم مأموریت: هرگونه نظارت و بازرسی مستلزم صدور حکم مأموریت از سوی رئیس سازمان یا مقام مجاز از طرف اوست. در این حکم، موضوع، مدت و قلمرو بازرسی باید به‌صراحت قید شود.

• تشکیل هیئت بازرسی: بازرسی توسط یک بازرس یا هیئت بازرسی صورت می‌گیرد. اعضای هیئت از میان افراد واجد صلاحیت (ترجیحاً دارندگان پایه قضایی) انتخاب می‌شوند.

• اعزام و انجام بازرسی: سازمان با تبیین موضوع و حدود مأموریت، بازرس یا هیئت را به دستگاه مورد نظر اعزام می‌کند. بازرسی می‌تواند به شکل حضوری یا از طریق خوداظهاری دستگاه انجام شود.

• تهیه و ارسال گزارش: هر یک از اعضای هیئت نتیجه کار خود را مکتوب ارائه می‌دهند و گزارش نهایی بازرسی تهیه و به مراجع ذی‌ربط ارسال می‌شود.

۶. جایگاه در ساختار نظارتی کشور

سازمان بازرسی کل کشور به همراه دیوان محاسبات کشور، دو رکن اصلی و عالی نظارتی کشور محسوب می‌شوند. این سازمان زیر نظر مستقیم رئیس قوه قضائیه فعالیت می‌کند و وظیفه نظارت بر اجرای صحیح قوانین را بر عهده دارد، در حالی که دیوان عدالت اداری به رسیدگی به شکایات مردم از دستگاه‌های دولتی می‌پردازد.

۷. جمع‌بندی

سازمان بازرسی کل کشور با تکیه بر اصل ۱۷۴ قانون اساسی و قوانین عادی، نقش محوری در نظارت بر حسن اجرای قوانین و سلامت اداری دارد. آگاهی از مبانی قانونی، انواع بازرسی و فرآیندهای اجرایی آن، برای تمامی ضروری است.

منابع و مستندات:

۱. اصل ۱۷۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. 1.
۲. قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (مصوب ۱۳۶۰ با اصلاحات بعدی).
۳. آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (مصوب ۱۳۹۸).